

Asia: VN/24927/2020

Lausuntopyyntö uudistettavan lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot ohjeen yleisestä osasta: luvut 1–3

Ohjeessa on lisätty uusien vaikutuslajien vaikutuslajikohtaista ohjeistusta. Tällaisina on mainittu esimerkiksi perus- ja ihmisoikeus-, turvallisuus- sekä maaseutuvaikutukset. Lisäksi ohjeeseen on koottu linkkejä keskeisiin eri ministeriöiden ja niiden alaisten tutkimuslaitosten temaattisiin vaikutusarviointiohjeisiin, joista valmistelija voi saada tarkempaa ohjeistusta ja tietolähteitä eri vaikutuslajeista.

Maanmittauslaitoksessa nähdään, että ohje hyvin kirjoitettu. Ilmaisuu on hyvää kielellisesti ja ohje on muutenkin rakenteellisesti hyvä ja niin sanotusti järkevää tekstiä.

Perusoikeustarkastelussa omaisuuden suoja ei suuremmin kuitenkaan korostu. Jossain määrin on lainvalmistelussa ja lain säätämisen prosessissa ollut havaittavissa tarvetta puuttua lainsäädännöllä jo tehtyihin sopimuksiin esimerkiksi terveyspalvelujen toteuttamisesta tietyllä maakunnallisella hyvinvointi-alueella, jolloin perustuslakiin sisältyvä juridiikka jo tehtyjen sopimusten sitovuudesta ja purkamisoikeudesta pelkkä laki säätämällä ei ole ollut fokuksessa.

Taloudellisia ja euromääräisiä vaikutuksia on joskus jouduttu arviomaan hyvinkin vähäisissä, esimerkiksi kiinteistönmuodostamiseen liittyvissä uudistuksissa esimerkiksi kuntasektorin pelkkien ”huomioiden” takia. Toisaalta taas on viety poliittisesti ”tahtopolitiikalla tms.” uudistuksia terveydenhoitopuolella hoitajamitoituksesta tai hyvinvointialueiden rahoittamisesta verovaroin välttämättä ilman realistista näkemystä tai selvitystä uudistuksen hinnasta kansalaisille veronmaksajina.

Huomiot perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista: luku 4.1

Ohjeen sisältämä tarkastelu perusoikeuksista ja ihmisoikeuksista on monipuolista ja tervetullutta, kun otetaan huomioon, mihin uuden lainsäädännön eduskuntakäsittely nykyisin painottuu ja sen halutaan painottuvan. Näin samalla viime vuosien oikeutettu kritiikki lainvalmistelun puutteista tai osittaisesta huolimattomuudesta vie säädösvalmistelua toivottuun suuntaan.

Perustuslaissa säännelty omaisuuden suoja (15 §) jää ohjeessa vähälle, ja useissa lainsäädäntöhankkeessa PL 15 § ei ole painottunut. Kuitenkin ohjeistukseen olisi toivonut enemmän sisältöä perustuslakivaliokunnan käytänteistä omaisuuden suojakysymyksissä. Kiinteistöihin, huoneistoihin ja sopimukseen liittyvän lainsäädännön uudistamisessa tällaiset neutraalit tarkastelut olisivat olleet paikallaan. Asia on mahdollista taustoittaa myös ilman poliittisluonteisia painotuksia.

Huomiot taloudellisista vaikutuksista: luku 4.2

Tarkastelu kotitalouksien, yritysten, julkisen talouden ja kansantalouden näkökulmista on perusteltu. Erityisesti työllisyyden kannalta merkittävien pienien ja keski suurten yritysten kannalta lakiehdotuksen tai lain muutoksen vaikutusten tarkastelu on hyvä ratkaisu.

Kiinteistötoimituksissa ja omistusoikeuksien rekisteröinnin ja kiinteistövakuuksien kannalta korostuu ennen muuta kansantalouden toimivuuden, yritysten ja osittain julkistalouden näkökulma. Kiinteistöjaotuksen ja omistusten rekisteröinnin selkeys on talouden toimivuuden kannalta keskeistä, mikä on globaalisti todettu. Globaalitasolla noin 70 % maa-alueista rakennuksineen on julkisen luotettavuuden oikeudellisen ominaisuuden sisältävän rekisteröinnin ulkopuolella, jolloin esimerkiksi maanhallinnassa (land administration) pahimmillaan ns. vahvimman oikeus ajaa yksityisten kansalaisten omistusoikeusjärjestelmien edelle. Sama koskee globaalitasolla maanvuokraoikeuksien (tenures) turvaa.

Huomiot ympäristövaikutuksista: luku 4.3

Maanmittauslaitos tuo esille esimerkkinä erityyppisten perusoikeuksien päällekkäisyyksien eräänä perustapauksena Ylä-Lapin Tenon kalastuskysymykset, joissa Atlantin vaelluskalan suojelu ympäristöperusoikeuden osana korostuu, kuten myös lainsäädännön kansainvälinen ulottuvuus. Samalla kuitenkin saamelaisen elinkeinon vapaus ja kulttuuristen oikeuksien säilyttäminen omaisuuden suoja lisäksi huomioon ottaen tuovat ”jännitettä”, kun jokikalastuksessa olisi lisäksi toteuduttava kalastamisen omistaja- ja hallintatahojen yhdenvertaisuus. Jopa lapsen oikeudet tulevat kalastusasioissa esille, kun kulttuuriperimää osaltaan voidaan edistää maksuttomalla paikallisten ja muiden lasten kalastusoikeudella.

Huomiot muista ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista: luku 4.4

Ohjeen sisällöt saamelaisiin ja muihin vähemmistöinä oleviin kansan osiin tai kielellisiin vähemmistöihin liittyen on jo edellä otettu esille Tenon esimerkkitapauksessa.

Maanmittauslaitos katsoo, että tältä osin ohjeistus on laajaa, monipuolista ja asianmukaista.

Muut huomiot

Ohjeistuksen lähestymiskulma on laava. Painottumista enemmän kansantalouden kannalta keskeisiin asioihin, kuten omaisuuden suojaan, vanhoihin sopimuksiin ja yritysten toiminnan edistämiseen voitaisiin tarkastella uudelleen. Esimerkiksi julkispainotteisten terveydenhoitopalvelujen maksuttoman toteuttamisen, ympäristön suojelun tai työllisyyden lisäämisen taustalla välttämättömänä tekijänä on talouden toimivuus, lainoitus ja sen fasilitetit, kuten kiinteistövakuuksien selkeys ja vakuuksien arvon määrittämisen tarkkuus.

Takaneva Sini

Maanmittauslaitos - Pääjohtajan sijaisena ylijohtaja Petri Korpinen ja
maanmittausneuvos Markku Markkula